

Ifjúság, nagyközönség, hagyományok

Páros interjú Bánkői Gyula
és Horváth Barnabás zeneszerzőkkel

Bánkői Gyula

– *Műveiben hogyan szólítja meg a fiatalságot? Milyen eszközökkel tud hatni a fiatalokra?*

– A szerzőnek mindig figyelnie kell arra, hogy művével milyen korosztályt céloz meg. Persze az is igaz, hogy nehéz előre pontosan elképzelni, kik is ülnek majd a széksorokban. Sokan azt tartják, hogy a jelenkorban talán a legfiatalabb korosztályt a legnehezebb megszólítani. Ez azonban szerintem nem így van! Mondok egy példát: évtizedek óta járok külföldi fesztiválokra, seregszemlékre, ahol szinte százával találkozom új, kortárs kompozíciókkal. A legjobbakat igyekszem megszerezni és itthon is terjeszteni. Amíg a gyermekeim kicsik voltak, nekik is megmutattam a bizony néha nagyon-nagyon újszerű kompozíciókat. S azt tapasztaltam, ha egy darab jó (ezt a paramétert nem lehet kihagyni!), és megfelelő rávezetéssel hozzuk közel a fiatal hallgatóhoz, akkor ő is megtalálja benne a szépséget és az izgalmakat. Tehát akár azt is lehetne mondani, hogy mindegy, milyen stílusban, eszközökkel írták meg a darabot – ha jó és igazi értékeket képvisel, a legszélesebb hallgatósághoz is utat találhat. De konkrétan a gyermekeknek írt művekről: szintén sokan mondják, hogy a mai fiatalság képtelen hosszabb ideig figyelni. Ezt megcáfolandó írtam tavaly egy 60 perces zenés mesejátékot, melynek a szövegét is magam készítettem (*A Félhetetlen*). A célzott korosztály 9–109 éves volt. A bemutatón kiváló előadásban szólalt meg a mese a Bartók Rádióban, és – talán mert a zene is jó volt – a legkisebbek is tátott szájjal hallgatták, csillogó szemmel, egy percre sem veszítve a történet fonalát. Pedig ott aztán volt minden, ami a kortárs zenében megtalálható: vibrafon-ütővel játszottak a zongorán, Piazzolla-féle játékmóddal „reszeltek” a hegedűn, *frullato* szólt a klarinéton és a *glissandózó* harsonán, és még hosszan sorolhatnám. De néhány évvel ezelőtt írtam olyan leánykari kompozíciót is, melyben a kórus tagjai a kellő pillanatban mobiltelefonjaikat is megszólaltatták – ki-ki a maga csengőhangját (*Négyes-hatos*). És hát persze megtalálhatók a műjegyzékemben hagyományosabb gyermekkari művek is, amelyek nagy magyar költőink verseire készültek (*Hét-pupu zivatar*, *Fejenagy*).

– *Hogyan látja a kortárs zene és a nagyközönség közötti távolság áthidalhatóságát a jövő zeneszerzésének útjain?*

– Az imént óvatosan utaltam arra, hogy én nem látom olyan veszélyesnek a valódi távolságot a kortárs zene és a közönség között. Inkább ott látok problémát, hogy a kortárs zene kifejezést szinte riasztó kifejezésként használja a köznyelv. Még a közszolgálati rádióállomások programjában is, ahol néha előre

bocsánatot kérnek, hogy kortárs zene jön, vagy jelzik, hogy „ez nem olyan kortárs zene ám, hanem hallgatható!” Ezt nagyon nagy butaságnak tartom. Mert nem oly régóta van ám, hogy régebbi korok zenéjét hallgatja az emberiség. Egészen a XIX. század elejéig leggyakrabban kortárs zene szólt mindenütt! És váltig állítom: ha egy napjainkban készült kompozíció kiváló, akkor ugyanúgy megérinti a hallgatóságot, mint egy ismert, már „bejáratott” mestermű. Persze az is igaz, hogy rengeteg a zeneszerző, és igen kevés az igazi zseni. És a középszer is szeretne érvényesülni – mennél középszerűbb, annál inkább! Ebben lenne igazán nagy szerepe a médiának, a zenei élet felelősséggel bíró tagjainak, hogy csak a legjobbakat mutassa fel, azokat válogassa ki, tárja a hallgatók elé. Nehéz, nagyon nehéz feladat, ami igen komoly felkészültséget és elfogulatlanságot igényel(ne). S most akkor nem is térnék ki épp az előző kérdés kapcsán a legfiatalabbaknak szánt „termékekre” – mert hát köztudott, a gyerekeknek mindent „megvesznek” a szülők.

– *Hogyan érvényesülnek műveiben a magyar hagyományok? Mennyire tartja fontosnak ezek követését?*

– Rengeteg helyen megfordultam a világon – szebbnél szebb városokban, mesés szép nemzeti parkokban, kis, apró, eldugott falvakban. De egyetlenegy pontot sem találtam, ahol el tudnám képzelni az életem úgy, hogy hátrahagyom a hazámat. Számomra a haza közege olyan, mint a folyamatos lélegzetvétel – enélkül megfulladnék. Így hát nem csoda, hogy a zeném a magyar hagyományokból építkezik. Természetesen nem mondhatom, hogy más nemzetek zeneszerzőinek munkái ne érintettek volna meg – de hát épp azáltal, hogy az ő zenéjükben megtaláltam azt, ami onnan született, hogy saját gyökereiket „énekelték” meg műveikben! Különösen izgalmas figyelni, hogy egy-egy új, világot meghódító zenei viselkedésforma (repetitív zene, minimal music, szeriális szerkesztési elvek stb.) miként oldódik fel a többi meghatározó irányzatban – miként keverednek, elegyednek, s mennek immár együtt tovább a most még nem ismert úton. Sajnos, nem áll rendelkezésünkre elegendő idő, hogy a jelen folyamatainak végkicsengését megélhessük. De hol is lehet kitapintani egy magyar zeneszerző műveiben a magyarságot? Sokan csak az eszközökben keresik, pedig a leglényegesebb valahol másutt bújjik meg, talán az őszinte hangvételtben! Számomra nincs bántóbb, mint ha népi hangszerekre komponálnak rosszul sikerült kortárs darabokat, s egyúttal a szerző elvárja, hogy zenéje alapján igaz magyarnak tartsák. De így vagyok az olyan liturgikus zenével is, melyet olyan szerzők írnak, akik csak mint turisták tették be a lábuakat szakrális helyekre.

– *Mely műfajokban alkot legszívesebben?*

– Ha végignézek a műjegyzékemen, azt látom, hogy az operát és az oratóriumot leszámítva minden műfajban alkottam már. Mivel az utóbbi évtizedekben csak olyan műveket írtam, amelyekről tudtam, hogy hamarosan bemutatják, elmondhatom: hagytam, hogy az élet irányítsa, mit is írok. Szerencsére időről időre így zenekari darab is kell, hogy készüljön a „műhelyben” – ezek, immár 15 éve, rendre különleges, a hagyományostól eltérő ülésrendet előírva születnek meg. Azt azért el kell áruljam: az egyik legkedvesebb és számomra legizgalmasabb terület az elektroakusztikus zene. Még akkor kezdtem el vele foglalkozni, amikor a számítógépek csak álomként szerepeltek a stúdió-

berendezések között. Volt olyan művem, amelyet egyszerre nyolcan realizáltunk – pontos forgatókönyv szerint kellett indítani a magnókat, ki- és behelyezni a Moog szintetizátor csatlakozóit, tekergetni gombjait a megadott pontokig, pontos időskála alapján. Mára ez teljesen megváltozott: a szerzők otthon próbálkoznak; mindenki a számára elérhető szoftverrel, eszközzel. Ez azonban nem a professzionális világ. Ezért tartom bűnnek, hogy 2007-ben bezárták a Magyar Rádió Elektroakusztikus Stúdióját. Nem bezárni, hanem továbbfejleszteni kellett volna! Új irányokba mozdulni, összekapcsolódni vizuális stúdiókkal, létrehozván ezáltal egy olyan műhelyt, amelyben a XXI. század János vitézei vagy *Mekk mesterei* megszülethettek volna.

Bánkői Gyula műveinek jegyzéke a világhálón:
<https://www.scoreexchange.com/profiles/gyulabankovi>

Horváth Barnabás

– *Műveiben hogyan szólítja meg a fiatalságot? Milyen eszközökkel tud hatni a fiatalokra?*

– Próbálok számukra megérthető és befogadható műveket komponálni. Gyermekkorosoknak viszonylag sok darabot írtam.¹ Az ilyen művek esetében fontos, hogy a szöveg önmagában is vonzó legyen a gyerekek számára. Másrészt nem szabad, hogy túlságosan nehéz és hosszú legyen a mű, hogy a tanulási folyamat során ne unjanak rá idő előtt a darabra. A harmadik szempont az, amit Kodály is hangoztatott, hogy senki nem lehet elég nagy ahhoz, hogy a legkisebbeknek írjon. Nagyon igyekeznie kell tehát minden zeneszerzőnek, hogy zeneileg a legtisztábbat, s kompozíciós szempontból is a tőle telhető legjobbat próbálja adni a fiataloknak. Jómagam a gyermekkarokon kívül írtam zenés mesét,² ifjúsági hangszeres darabokat, s társszerzője vagyok egy (eddig) két füzetből álló zongoraiskolának is.³ Rendkívül fontosnak tartom a fiataloknak, zenetanulóknak szánt művek írását. Ha ilyenre felkérek, igyekszem mindig eleget tenni a kérésnek.

– *Hogyan látja a kortárs zene és a nagyközönség közötti távolság áthidalhatóságát a jövő zeneszerzésének útjain?*

– Azt hiszem, a közönséget nem lehet igazán befolyásolni abban, mit hallgasson, és a zeneszerzőknek sem lehet megparancsolni, hogy mit írjanak. Az

¹ Horváth Barnabás gyermekkorusra írott művei: *21 gyermekkar* Weöres Sándor verseire; *Süni Dani* – öt gyermekkar Sulyok Gizella verseire; *Én, a Nap* – Szvit gyermekkarra Kovács András Ferenc verseire; *Panamai Békarokka* – gyermekkarok Horváth Csaba Attila verseire; *Jer pajtás, Betlehem városba* – gyermekkarok népelemek felhasználásával; *Mira Dei caritas* – gyermekkarra és orgonára.

² *A csárdást járó csizma* – mese zenével, Fésüs Éva meséje alapján, színjátszókra (vagy bábo-sokra), beszélőre és zongorára.

³ Monszport Kriszta – Horváth Barnabás: *Játssz zenét – zongoraiskola 1. és 2. kezdőknek és nem teljesen kezdőknek*. Romi-Suli tankönyvkiadó 2018, 2019.

a zeneszerző, aki meg akarja találni az utat a közönséghez, az meg is találja előbb-utóbb. Amelyik zeneszerzőnek ez nem elsődleges szempont, az nyilván nem is foglalkozik ezzel a kérdéssel. Központilag semmiképpen nem lehet ezt a dolgot szabályozni. Természetesen azt lehet ösztönözni – pl. felkérésekkel, pályázatokkal –, hogy írjanak a zeneszerzők igényes, a nagyközönség számára is fogyasztható műveket. De hogy ettől csökkenni fog-e a távolság a kortárs zene és a közönség között, arról nem vagyok teljesen meggyőződve. Az is kérdés, mi az, hogy „kortárs zene”, és mi az, hogy „nagyközönség”. Mind a kettő igen összetett és meghatározhatatlanul képlékeny fogalom. Azt gondolom, kellene jó művek – műfaji besorolástól függetlenül –, jó fesztiválok, remek előadások, s akkor talán bízhatunk abban, hogy egymásra talál mű és közönsége. Ezenkívül nagyon fontos az oktatás és az ismeretterjesztés. Iskolákban, a művészeti képzésben, az interneten, nyilvános előadásokon, nyári táborokban, televízióban, metróállomásokon vagy akárhol... Az igény kialakítása pl. a fiatalabb korosztályokban, vagy az, hogy tudjanak különbséget tenni zene és zene, előadás és előadás között. Hogy legyenek nyitottak a különféle zenei stílusokra, műfajokra, zenei nyelvekre és kultúrákra. Egyszóval, hogy rácsodálkozzanak a világ (nem csak) zenei sokszínűségére. A zeneszerzők sem zárhatják el magukat hermetikusan saját koruk valóságától. Valamilyen módon nyilván mindannyian benne léteznek. Ez a létezés bizonyára nagyon sokféle lehet – szerencsére –, mint ahogy a valóságnak is ezer arca van. Nem lehet például azt mondani, hogy írjunk csak és kizárólag hármashangzatokat, hogy közelítsünk a „valósághoz”. Egy kohászati üzem valósága nem feltétlenül a C-dúr akkord, hanem az elektronikus zene hangfürtjei. Ettől persze az ott dolgozó kohász nem biztos, hogy hangfürtöket szeretne hallgatni munka után. Itt a zenének az emberek életében betöltött különféle funkcióiról is hosszasan lehetne elmélkedni, de mivel ez rendkívül bonyolult kérdés, én biztosan nem venném a bátorságot arra, hogy megválaszoljam.

– *Hogyan érvényesülnek műveiben a magyar hagyományok? Mennyire tartja fontosnak ezek követését?*

– Erre a kérdésre nehéz válaszolni, mert nem látom kívülről a saját zenémet. Amikor például magyar nyelvű verseket zenésítek, a szöveg már eleve jelentős mértékben meghatározza a születendő zene stílusát, mert a magyar nyelv lejtése, ritmusa, a költemény gondolatisága egy adottság, ami ellen nem lehet és nem is érdemes dolgozni a megzenésítéskor. Tudatosan nem akarok úgynevezett magyaros dallamfordulatokat vagy ritmusképleteket használni – még ha vannak is ilyenek. Népdalokat nem idézek, és más módon se nagyon használok fel műveimben. (Nagyon ritka kivételektől eltekintve.) Ugyanakkor nyilvánvalóan hatnak rám azok a zenei-nyelvi dialektusok, amelyekben felnőttem, amelyek tanulmányaim során belém ivódtak – nem kis részben nagy klasszikusaink s kortárs zeneszerzőink zenéje révén. Hosszú éveken át énekeltem amatőr kórusokban, ahol a repertoár jelentős része magyar szerzők műveiből állt. Az, hogy Magyarországon élek, ezt a nyelvet beszélem, ebben a kultúrában lélegzem és élem mindennapjaimat, óhatatlanul azt eredményezi, hogy valamilyen „magyar” zenét írok. Egyszerűen azért, mert magyar állampolgár vagyok, és magyar az anyanyelvem – zenei szempontból is. Soha nem éreztem különösebb vágyat arra, hogy a nemzetközi zenei nyelvet (ha egyáltalán létezik ilyen), vagy mondjuk a spanyol zenei idiómákat behatóan tanulmányozzam. Ha van-

nak különféle hatások a zenében, akkor az részben a véletlen műve, részben egyéni – sokszor tudat alatti – vonzalmaim eredménye. Sokféle zenét hallgattam-hallgatok, és ezeket engedem átfolyni magamon. Európában, a világ egy parányi részén létezem, ennél fogva nem zárkozhatok el a nagyvilág különféle hatásai elől sem – nehéz is lenne. Igyekszem a tőlem telhető nyitottsággal, elfogulatlanul közelíteni a számomra ismeretlen zenék felé is. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mazochista módon mindent meghallgatok, még azt is, ami taszító számomra. Sajnos éppen elég olyan zenei impulzus éri az embert zajjal teli világunkban, amelyek elől legszívesebben elmenekülne egy másik bolygóra. Ha röviden kell megfogalmazni a válaszomat a fenti kérdésre, akkor azt mondanám, hagyom, hogy azt írjam, amit a komponálás idején éppen érzek. Például, ha angol nyelvű szöveget zenésítek, akkor szinte automatikusan ahhoz a zenei közegehez közeledem – legalábbis úgy gondolom.

– *Mely műfajokban alkot legszívesebben?*

– Elsősorban olyan műfajokban alkotok, amelyek közel állnak a szívemhez. Vagy azért, mert képesnek érzem magamat arra, hogy megbirkózzak velük zeneszerzés-technikai szempontból, vagy azért, mert esély van arra, hogy belátható időn belül megszólalhatnak közönség előtt. Ilyen műfaji területnek számít az életemben a kóruszene, a kamarazene vagy a dalok világa. A nagyobb apparátusra írott művek előadása jóval nehezebb és költségesebb, ezért kétszer is meggondolja az ember, hogy belevágjon-e ilyen művek írásába. Ugyanakkor ezek megalkotása és sikeres előadása nagyot lendíthet egy zeneszerző pályafutásán. Nekem ilyen szempontból nem volt igazán szerencsém eddig, mert viszonylag ritkán adódott-adódik lehetőségem arra, hogy szimfonikus zenekari vagy oratorikus műveimet előadassam. Ezért csak alkalmanként foglalkozom ilyen darabok írásával. Kórusműveket és dalokat viszont örömmel komponálok bármikor – mint már fentebb említettem –, mert ezeket könnyebb megszólaltatni. Karnagy és énekművész ismerőseim, kollégáim gyakran noszogatnak is, hogy írjak nekik – vagy a kórusuk számára – műveket. Általában fontos számomra az énekhang és a szöveges zene, ezért viszonylag sok vokális zenét komponálok. Emellett szeretem a kamarazenei formációkat is, különösen azokat, amelyekben a vonós hangszerek vannak túlsúlyban. Írtam több zongoradarab-ciklust, és vannak szóló fuvolára írott darabjaim is. A legjelentősebb szakmai sikert persze – nem meglepő módon – a nagyobb apparátusra (szimfonikus zenekarra és kórusra) írott műveim⁴ előadása jelenti számomra is. Az ilyen alkalmak valódi ünnepnapok minden zeneszerző életében.

Horváth Barnabás műveinek jegyzéke a világhálón:

<https://lfze.hu/zeneelmélet-oktatók/horvath-barnabas-1949>

⁴ *Sinfonietta* – szimfonikus zenekarra; *Quieto* – kamaraegyüttesre és cimbalomra; *Concerto in memoriam A. Vivaldi* – 2 blockflötére vagy 2 piccolóra és vonószekarra; *A víz arcai* – szimfonikus zenekarra; *Musica per orchestra d'archi*; *Öt zenekari darab*; *Hat zenekari darab*; *Veni Sancte Spiritus* – pünkösdi kantáta gyermekkarra, szólóhangokra és kisényekarra, magyar gregorián dallamok felhasználásával; *Szent Miklós csudatettei* – szólólisták, vegyeskar és szimfonikus zenekar; *Cantata Psalmorum* – szólólisták, vegyeskar, szimfonikus zenekar; *Missa sine nomine* – vegyeskar, szólóhangok, szimfonikus zenekar.